

I *Ransakningarna* (1667—1684) finnas uppgifter om ytterligare 3 runstenar (Vg 2, 6, 17). Om 2 stenar (Vg 10, 13) lämnar J. Hadorph det äldsta meddelandet i sin resebeskrivning 1673. Han gjorde 1673 även besök vid Vg 4 samt 1679 vid Vg 11, vilka tidigare upptecknats av Bureus. På Hadorphs uppdrag avbildades också Vg 1 och Vg 7 samt troligen Vg 15 av Antikvitetskollegiets tecknare J. Leitz. Under senare hälften av 1600-talet kände man sålunda sammanlagt 12 inskrifter från Vadsbo (Vg 1, 2, 4, 6, 7, 10, 11, 13—17). 9 av dessa (Vg 2, 4, 6, 7, 11, 14—17) finnas återgivna i träsnitt i J. Göransson, *Bautil* (1750); ett träsnitt i J. Peringskiölds *Monumenta* visar, att även Vg 1 var avsedd att avbildas i *Bautil*. 1750 påträffades Vg 5. I J. G. Liljegrens *Runurkunder* (1833) registreras alla de nämnda inskrifterna utom Vg 10 och Vg 13. Under 1800-talet tillkommo 4 inskrifter: Vg 3, 8, 9, 12. Först 1949 påträffades Vg 106.

1. Bergs sn, kyrkogården.

Litteratur: L 1328, 1670. J. Peringskiöld, *Monumenta* 9, bl. 31, 43; Efterforskningsrapport 1935 i ATA; H. Wideen, *Västsvenska vikingatidsstudier* (1955), s. 188.

Avbildningar: [J. Leitz], laverad bläckteckning [1672?] (i Peringskiölds *Monumenta*, bl. 43); J. Hadorph och J. Leitz, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta*, bl. 31).

Den fragmentariska runstenen är nu försvunnen.

Två avbildningar, båda i Peringskiölds *Monumenta*, utgöra källorna för vår kunskap om stenen. Den ena är en laverad bläckteckning utförd av den hos Antikvitetskollegiet anställda konterfejaren Johan Leitz, vilken under J. Hadorphs ledning åren 1672 och 1673 avtecknade »gambla monumenter» i Västergötland, företrädesvis kyrkor. Den har påskriften: »Vthy berghs Kiörkegårdhz steg luka.» Den andra bilden är ett träsnitt återgående på den nämnda teckningen, vilket av någon anledning icke kom med i J. Göranssons *Bautil* (1750). Träsnittet har överskriften: »Bergz sudra Stigluka i Walla härad.» Bergs kyrka ligger endast 4 km. från gränsen till Valle härad, vilket kan förklara den felaktiga häradsbestämningen. Stenens senare öden äro okända. Den eftersöktes förgäves av H. Jungner 1935 och av S. B. F. Jansson 1951.

Uppgift om stenmaterialet saknas. Ungefärlig storlek, beräknad efter träsnittet hos Peringskiöld, 1,2 m. × 0,7 m.

Inskrift (enligt Leitz' teckning):

... rka : steina · iuesi ...

... [ma]rka stena þessa(?) ...

»... rista dessa stenar ...»

Till läsningen: L 1328: 13 h.

Fig. 1. Vg 1. Bergs sn, kyrkogården.
Efter teckning av Leitz.

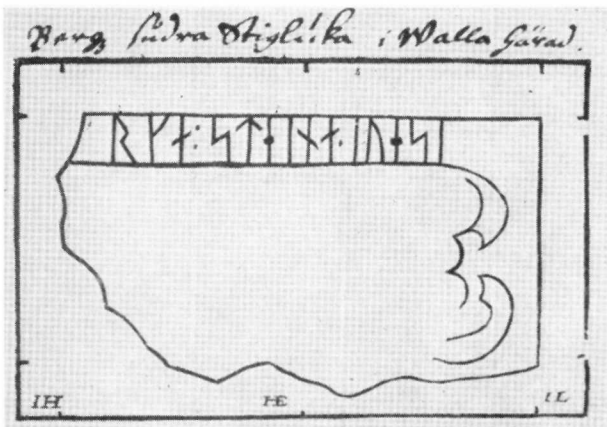

Fig. 2. Vg 1. Bergs sn, kyrkogården.
Efter träsnitt i Peringskiölds *Monumenta*.

Inskriftens tre första runor synas ha utgjort slutet av verbet *marka*. Detta har ingen större frekvens i runinskrifter. Vanligen möter man i stället uttrycket *sætia mærki*. *iuəsi* är troligen felläsning för någon form av *þessa* eller möjligen *þessi*, men sistnämnda, ålderdomliga form är eljest ovanlig t.o.m. i runsvenskan.

Pluralformen *stena* tyder på att fragmentet ursprungligen tillhört en minnesvård bestående av flera stenar, måhända en gravkista av tidigt medeltida typ med en rest sten vid vardera ändan. Jfr liknande inskrifter på runristade stenar på Häggesleds kyrkogård, Vg 23, 27.

2. Berga sn, Säby. Tidigare vid Torstenstorp, Ullervads sn.¹

Pl. 1, 2.

Litteratur: B 967, L 1331, T 63. Ransakningarna 1667–1684 (tr. i VFT 4: 5–6, 1932, s. 108); Insteningsprotokoll 1690 (Göteborgs landsarkiv, avtryckt i Å. Holmbäck, Kvarnkommissionerna enligt Kungl. brevet d. 13 april 1697, 1914, s. 198 f.); J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 12; P. Tham, Diverse Antiqvariska Anteckningar (förvarad i Bautil, tillh. kapt. E. Malmberg, Ulriksdal, foto i ATA); P. A. Säve, Berättelse 1862, s. 169 f. (ATA, tr. i ATS 2, 1869, s. 143); E. H[agander], Från södra Vadsbo härad 1 (1909), s. 34; Fornminnesinventering 1922 (ATA); N. Beckman, Några notiser om västgötska runstenar (i: Fornvännen 1925), s. 129 f.; H. Jungner, Runstenen vid Stora Ek i Vadsbo (i: Fornvännen 1927), s. 49 (uppsatsen även publicerad i Vadsbobygden 1927, s. 24 f.); K. E. Sahlström i VFT 4: 9 (1935), s. 15; Restaureringsrapport 1936 i ATA; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), passim.

Äldre avbildningar: J. Hadorph och P. Törnewall, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 967); Säve, bläckteckning (i a.a.); S. Welin, träsnitt (i T 63).

Runstenen står rest i Säby park c:a 100 m. VNV om mangårdsbyggnaden på en i sen tid anlagd kulle av c:a 5 m. höjd och 15 m. omkrets.

Enligt äldre uppgifter skall stenen tidigare ha stått vid Torstenstorp, Ullervads sn. Beskrivningen i *Ransakningarna* (1667, Hassle församl.): »widh een gård Torstenstorp finnes een Runsteen i skogen, Men aff skogeld skadder», hänför sig nämligen otvivelaktigt till denna sten. Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Ullerfwa sochn i Wassbo häradt» (B 967: »Ullerfwa Sockn»; L 1331 följer B 967). Uppgiften i *Ransakningarna* bekräftas av Per Tham (*Diverse Antiqvariska Anteckningar*): »Den afslagne Runstenen vid Tåstorp, åberopas uti Skogs Commissions Dom af 1690. rörande insteningen omkring Krono Allmänningen Russlingen i Wadsbo Härad och Skaraborgs Län. Denna sten är flyttad d. 29. Aug. 1801. till Säby och upsatt i Trägårdén.» Genom N. Beckmans utredning av frågan om stenens placering torde det numera kunna anses fastslaget, att runstenen i Säby park ursprungligen stått invid den gamla i eriksgatan ingående närkesvägen. Exakta belägenheten framgår av kartbilden i Beckmans uppsats i *Fornvännen* 1925.

De båda bautastenarna strax V om runstenen ha rests i sen tid.

Mörkgrå gnejs. Höjd 1,20 m., största bredd 0,35 m. Stenen är avslagen i toppen och starkt vittrad, varigenom vissa delar av ristningen gått förlorade och andra delar väsentligt skadats. Inskriften är anbragt i två parallella, lodräta rader på framsidan samt en lodrät rad på högra kantsidan.

Fig. 3. Vg. 2. Berga sn, Säby.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 967).

¹ Med hänsyn till planschhäftet har inskriften fått behålla sin benämning och plats i nummerföljden.